Werkprogramma 2025 Gezondheidsraad

Aan: de coördinerend minister voor de Gezondheidsraad,
de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Den Haag, 17 september 2024

Gezondheidsraad

inhoud

01 Inleiding en leeswijzer 3

02 Zorg 6

2.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein 7

2.2 Adviesonderwerpen 2025 7

03 Vaccinatie en screening 10

3.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein 11

3.2 Adviesonderwerpen 2025 11

04 Voeding 14

4.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein 15

4.2 Adviesonderwerpen 2025 15

05 Leefomgeving 17

5.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein 18

5.2 Adviesonderwerpen 2025 18

06 Arbeidsomstandigheden 20

6.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein 21

6.2 Adviesonderwerpen in 2025 22

07 Leefstijl en gezondheidsgedrag 25

7.1. Activiteiten binnen dit adviesdomein 26

7.2 Adviesonderwerpen in 2025 26

01 inleiding en leeswijzer

De Gezondheidsraad is een onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad voor regering en parlement op het brede terrein van de volksgezondheid en gezondheidszorg. Het is de missie van de Gezondheidsraad om bij te dragen aan beleid dat de gezondheid van iedereen in Nederland bevordert, van huidige en toekomstige generaties. In de visie van de Gezondheidsraad is wetenschap onmisbaar voor de beleidskeuzes rond volksgezondheid en gezondheidszorg en bepalend voor de effectiviteit van beleid en voor het vertrouwen in de overheid. Met zijn adviezen reikt de raad op wetenschap gebaseerde inzichten en handelingsopties aan en vormt zo een brug tussen wetenschap en beleid.

De meeste adviezen van de Gezondheidsraad zijn gevraagd (door VWS en SZW, en in mindere mate door IenW en LVVN). De raad kan ook ongevraagd adviezen uitbrengen of ongevraagd bepaalde aspecten toevoegen aan een advies die naar het inzicht van de raad ook relevant zijn.

De Gezondheidsraad heeft het brede werkterrein van volksgezondheid en gezondheidszorg verdeeld in zes adviesdomeinen: zorg, vaccinatie en screening, voeding, leefomgeving en arbeidsomstandigheden. In *Strategie Gezondheidsraad 2024-2030*, die in juli 2024 is verschenen en waarin op hoofdlijnen wordt beschreven waar de raad op zal sturen in de komende periode, wordt ook een nieuw adviesdomein geïntroduceerd: leefstijl en gezondheidsgedrag. Verder wordt in de strategie toegelicht dat de Gezondheidsraad in de advisering de komende tijd nadrukkelijker aandacht zal besteden aan gezondheidsverschillen en aan de milieu-impact van adviezen.

Meer informatie over de taak en werkwijze van de Gezondheidsraad en over de strategie staat op gezondheidsraad.nl.

Dit werkprogramma beschrijft de adviesonderwerpen waar de Gezondheidsraad in 2025 volgens plan aan werkt of mee begint. Voor elk van de zes adviesdomeinen worden de vaste activiteiten beschreven, die binnen de programmaperiode soms wel en soms niet in een advies zullen resulteren. Vervolgens wordt beschreven aan welke adviezen wordt gewerkt, zie ook de tabel op pagina 5.

In overleg met de departementen kunnen prioriteiten tijdens de programmaperiode nog veranderen. Ook is het mogelijk dat zich tussentijds urgente kwesties aandienen. Op www.gezondheidsraad.nl zal steeds de actuele stand van zaken worden weergegeven, met informatie over de voorgenomen oplevertermijn van adviezen.

Adviesdomein	Onderwerp	Opdrachtgever
Zorg	Vroege signalering dementie	VWS
	Hersenletsel als gevolg van sport	VWS
	Toekomstbestendigheid van de Wet BIG	VWS
	Post-COVID	VWS
	Transgenderzorg	VWS
	Kosten en baten aanvullende seksuele gezondheid door GGD'en	VWS
Vaccinatie en screening	Nieuw vaccin tegen pneumokokken voor kinderen	VWS
	Meningokokken B-vaccinatie voor kinderen	VWS
	HPV-vaccinatie	VWS
	Dengue-vaccinatie in Caribisch Nederland	VWS
	COVID-19-vaccinatie	VWS
	Bloedonderzoek bij zwangere vrouwen	VWS
	Evaluatie landelijk bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker	VWS
	13-weken-echo	VWS
	Risicostratificatie bij bevolkingsonderzoek	VWS
Voeding	Richtlijnen goede voeding	VWS/LVVN
	Voedingsaanbevelingen nul-tweejarigen	VWS/LVVN
	Vitamine K-suppletie bij zuigelingen	VWS
Leefomgeving	Klimaatverandering en gezondheid	Ongevraagd
	Gebruik desinfectantia – vervolgadvies	Ongevraagd
	Veehouderijen en omwonenden	VWS
	Beleving van milieugezondheidsrisico's	IenW
Arbeidsomstandigheden	Gezondheidskundige advieswaarden voor (hard)houtstof	SZW
	Gezondheidskundige advieswaarden voor ultrafijnstof	SZW
	Classificatie en gezondheidskundige advieswaarden vliegtuigmotorenemissie	SZW
	Gezondheidskundige advieswaarden minerale oliën en metaalbewerkingsvloeistoffen	SZW
	Classificatie van ethyleenglycol	SZW
	Vaccinaties van werknemers tegen leptospirose	SZW
	Vaccinatie van werknemers tegen HPV	SZW
Leefstijl en gezondheidsgedrag	Alcoholconsumptie en gezondheid in brede zin	VWS

02 zorg

2.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein

Binnen het adviesdomein zorg adviseert de Gezondheidsraad over relevante wetenschappelijke ontwikkelingen rond de kwaliteit, veiligheid, en doelmatigheid van medische zorg. Ook adviseert de raad over specifieke aandoeningen en behandelingen die medisch-technisch of maatschappelijk controversieel zijn er waarvoor onafhankelijke advisering nodig is vanuit verschillende invalshoeken (medisch-wetenschappelijk, ethisch en juridisch). Verder kan de raad adviseren over medische aspecten van verkeersveiligheid.

Ethische vraagstukken

De vaste commissie Ethiek en recht van de Gezondheidsraad adviseert gevraagd en ongevraagd over kwesties en ontwikkelingen op het gebied van de volksgezondheid die vanuit ethisch of juridisch perspectief van belang zijn. Specifiek voor het signaleren van ethische vraagstukken over gezondheidszorg hebben de Gezondheidsraad en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) samen het CEG opgericht (Centrum voor Ethiek en Gezondheid). Het CEG heeft zijn eigen werkprogramma, zie www.ceg.nl.

Signaleren en evalueren van ontwikkelingen in de cure

Nieuwe ontwikkelingen in de zorg vragen onverminderd aandacht. Welke nieuwe technologieën bieden kansen voor gezondheidswinst? Hoe kan effectiever, doelmatiger of veiliger worden gewerkt? Welke (kostbare) nieuwe geneesmiddelen worden ontwikkeld, welke hulpmiddelen komen beschikbaar? De Gezondheidsraad zal voor beleidsmakers en veldpartijen enkele lezingen wijden aan ontwikkelingen op dit gebied.

2.2 Adviesonderwerpen 2025

2.2.1 Vroege signalering dementie

Dementie is een zeer ingrijpende ziekte voor de mensen die het krijgen en hun omgeving. De verwachting is dat het aantal mensen met dementie in Nederland sterk zal stijgen, waardoor het de snelst groeiende doodsoorzaak in Nederland is. Op verzoek van het ministerie van VWS werkt de Gezondheidsraad aan een advies over de mogelijkheden en wenselijkheid van vroege signalering van dementie. De raad gaat na wat er in de wetenschap bekend is over het effect van vroege signalering en vroege interventies op bijvoorbeeld het beloop van de aandoening, de kwaliteit van leven en de benodigde zorg en ondersteuning.
Daarbij worden ook ethische en juridische aspecten meegewogen.

2.2.2 Hersenletsel als gevolg van sport

Ruim een miljoen Nederlanders voetballen en raken in dat spel regelmatig met hun hoofd de bal. Ook bij andere sporten komt contact met het hoofd voor, zoals boksen en rugby. De Hersenstichting adviseert bij (jonge) kinderen iedere klap tegen het hoofd zo mogelijk te vermijden. Op verzoek van het ministerie van VWS brengt de Gezondheidsraad in kaart wat er wetenschappelijk bekend is over de relatie tussen ernstig hersenletsel en

sport, zowel bij kinderen als bij volwassenen. Vervolgens zal de raad samen met de NLsportraad adviseren over wat deze kennis betekent voor de handelingsperspectieven van individuele sporters, sportaanbieders en de (lokale) overheid.

2.2.3 Toekomstbestendigheid van de Wet BIG

De Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) beoogt de kwaliteit van de gezondheidszorg te bewaken en te verbeteren. Ook beschermt deze wet patiënten tegen ondeskundig en onzorgvuldig handelen door zorgverleners. In principe mag iedereen individuele gezondheidszorg uitoefenen, maar sommige risicovolle geneeskundige handelingen zijn volgens de Wet BIG voorbehouden aan bepaalde (beschermde) beroepsgroepen. De gezondheidszorg is sinds de inwerkingtreding van de Wet BIG in 1997 sterk veranderd als gevolg van arbeidstekorten, herverdeling van taken tussen beroepsgroepen, nieuwe werkvormen, samenwerkingsverbanden en veranderingen in de zorgvraag van patiënten. Mogelijk zijn door deze veranderingen aanpassingen nodig aan de Wet BIG. Om daarover onderbouwde keuzes te kunnen maken heeft het ministerie van VWS de Gezondheidsraad gevraagd om een toekomstbestendig toetsingskader voor het opnemen van voorbehouden handelingen en de toelating van beroepen tot de Wet BIG.

2.2.4 Post-COVID

Een deel van de mensen die COVID-19 hebben doorgemaakt houdt klachten, ook wel post-COVID genoemd, wat een grote impact heeft op hun leven. Begin 2022 bracht de Gezondheidsraad de stand van wetenschap rond post-COVID in kaart. Er was toen nog veel onduidelijk.

Het vergroten en delen van kennis en expertise over post-COVID is een belangrijke route om post-COVID-patiënten meer perspectief te bieden. De Gezondheidsraad zal daarom, op verzoek van het ministerie van VWS, opnieuw in kaart brengen wat tot nu toe in de wetenschap bekend is over onder andere de definitie, prevalentie, diagnostiek en behandelmethoden van post-COVID. Ook zal de raad aandacht besteden aan hoe post-COVID zich verhoudt tot andere postinfectieuze aandoeningen.

2.2.5 Transgenderzorg

In Nederland worden transgender kinderen en jongeren – na een uitgebreid diagnostisch traject en in samenspraak met de ouders – sociaal, psychologisch en medisch ondersteund. Medische behandeling kan bestaan uit behandeling met puberteitsremmers. Desgewenst kan vervolgens worden overgegaan op behandeling met hormonen van het wensgeslacht. Er klinkt steeds meer kritiek op het gebruik van puberteitsremmers en hormoonbehandeling bij jongeren. Naar aanleiding van twee moties van de Tweede Kamer heeft het ministerie van VWS de Gezondheidsraad onder andere gevraagd om in kaart te brengen wat

wetenschappelijk bekend is over (langetermijn)gevolgen van puberteits-remmers en genderbevestigende hormoonbehandelingen voor de fysieke en mentale gezondheid. Ook is gevraagd de Nederlandse aanpak te vergelijken met de aanpak in landen met andere zorgstandaarden en met de in Nederland geldende wet- en regelgeving.

2.2.6 Kosten en baten aanvullende seksuele gezondheid door GGD'en

Vanuit de regeling Aanvullende seksuele gezondheid (ASG) wordt aan een aantal groepen gratis en indien gewenst anonieme aanvullende seksuele gezondheidszorg geboden door de Centra Seksuele Gezondheid bij de GGD. Het gaat om soa-zorg aan hoogrisicogroepen, seksualiteitshulpverlening aan jongeren tot 25 jaar en PrEP-zorg aan hoogrisicogroepen. Het aanbod is bedoeld voor mensen voor wie de stap naar de huisarts te groot is, terwijl zij wel een verhoogd risico hebben. Daarmee is de ASG-regeling aanvullend op zowel curatieve zorg als collectieve preventie. De ASG-regeling staat onder druk. Zo kan door grote krapte in de regeling ongeveer de helft van de doelgroep die aanklopt bij de GGD niet geholpen worden. Om deze problematiek te verhelpen is inzicht in de kosten en baten nodig. Momenteel wordt een kostprijsonderzoek uitgevoerd door KPMG. Op verzoek van het ministerie van VWS zal Gezondheidsraad werken aan een beschouwing en analyse van de maatschappelijke waarde van de ASG-regeling. De raad wordt gevraagd om in kaart te brengen in hoeverre de ASG-regeling effectief en doeltreffend is, wat bekend is over de kosteneffectiviteit en welke maatschappelijke baten de ASG-regeling oplevert. Ook wil het ministerie weten welke ethische en maatschappelijke overwegingen er zijn ten aanzien van de rol en verantwoordelijkheid van de overheid met betrekking tot de seksuele gezondheid.

03 vaccinatie en screening

3.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein

Adviseren over vaccinaties

De Gezondheidsraad adviseert over het Rijksvaccinatieprogramma of andere publieke vaccinatieprogramma's, zoals vaccinatie tegen griep of COVID-19. De vaste commissie Vaccinaties van de Gezondheidsraad adviseert onder meer over opname van nieuwe vaccins.
De commissie hanteert daarbij een vast beoordelingskader, dat onlangs is geactualiseerd. De werkagenda voor de commissie voor 2025 is vastgesteld door het ministerie van VWS, in overleg met de Gezondheidsraad, het RIVM, het College ter beoordeling van Geneesmiddelen en Zorginstituut Nederland. De werkagenda wordt regelmatig geëvalueerd en zo nodig aangevuld en herzien op basis van nieuwe ontwikkelingen (bijvoorbeeld op het gebied van ziektelast of wetenschappelijke kennis over vaccinatie).

Adviseren over bevolkingsonderzoeken

Een andere vaste taak van de Gezondheidsraad betreft advisering over bevolkingsonderzoeken en screening. De vaste commissie Bevolkingsonderzoek adviseert over het al dan niet invoeren van landelijk bevolkingsonderzoek. Zij doet dat aan de hand van de internationaal gangbare criteria van Wilson en Jungner en de aanvullende criteria voor verantwoorde screening van de wereldgezondheidsorganisatie WHO.
De commissie heeft ook een taak bij de evaluatie van lopende bevolkingsonderzoeken.

Adviseren over screening rondom zwangerschap

De vaste commissie Screening rondom zwangerschap en geboorte adviseert over screening voor, tijdens en na de zwangerschap (preconceptionele screening, prenatale screening en neonatale screening). Ook deze commissie werkt aan de hand van beoordelingscriteria die de Gezondheidsraad heeft geformuleerd op basis van de internationaal gangbare criteria van Wilson en Jungner.

Adviseren over vergunningaanvragen voor bevolkingsonderzoek

Bepaalde, in de Wet op het bevolkingsonderzoek (WBO) omschreven categorieën van bevolkingsonderzoek mogen niet worden verricht zonder een hiertoe door de minister van VWS verleende vergunning. Krachtens de WBO laat de minister zich daarover eerst adviseren door de Gezondheidsraad. De vaste commissie Bevolkingsonderzoek toetst daarvoor de vergunningaanvraag aan de criteria van de WBO. Op het moment van schrijven is nog niet bekend of en welke vergunningaanvragen in 2025 door de commissie zullen worden beoordeeld.

3.2 Adviesonderwerpen 2025

3.2.1 Nieuw vaccin tegen pneumokokken voor kinderen

Een pneumokokkeninfectie kan ernstige ziekte veroorzaken.
Daarom krijgen kinderen vaccinatie aangeboden tegen pneumokokken.
In 2023 heeft de Gezondheidsraad voor het laatst geadviseerd over pneumokokkenvaccinatie. Inmiddels is voor kinderen een nieuw vaccin

beschikbaar gekomen: PCV20. De Gezondheidsraad zal in 2025 adviseren over de inzet van dit nieuwe vaccin.

3.2.2 Meningokokken B-vaccinatie voor kinderen

Een infectie met meningokokken B kan zeer ernstig verlopen. Het kan leiden tot hersenvliesontsteking en bloedvergiftiging en kan daardoor fataal aflopen. De Gezondheidsraad heeft eind 2022 voor het laatst geadviseerd over vaccinatie tegen meningokokken B. Net als in 2018 adviseerde de raad om vaccinatie tegen meningokokken B niet op te nemen in het Rijksvaccinatieprogramma omdat het aantal ziektegevallen laag was, de vaccinatie veel bijwerkingen kent en vaccinatie niet tot groepsbescherming leidt. Vanwege de registratie van een nieuw combinatievaccin adviseert de raad op verzoek van het ministerie van VWS opnieuw over vaccinatie tegen meningokokken B.

3.2.3 HPV-vaccinatie

Vaccinatie tegen HPV (humaan papillomavirus) is opgenomen in het Rijksvaccinatieprogramma. Alle kinderen krijgen vaccinatie aangeboden in het jaar dat ze 10 jaar worden. Hiervoor wordt het 2-valente vaccin gebruikt, dat beschermt tegen de belangrijkste veroorzakers van aan HPV gerelateerde vormen van kanker. Er zijn ook 4-valente en 9-valente vaccins beschikbaar, die tegen meerdere serotypen beschermen.
Op verzoek van het ministerie van VWS beoordeelt de Gezondheidsraad of het wenselijk is om deze vaccins in te zetten in het Rijksvaccinatie-programma en op welke manier. Het advies is een update van de Gezondheidsraadadviezen uit 2019 en 2022.

3.2.4 Dengue-vaccinatie in Caribisch Nederland

Dengue (of knokkelkoorts) wordt overgebracht door besmette muggen. Het komt vooral voor in (sub)tropische gebieden, waaronder in Caribisch Nederland. Een infectie met het denguevirus verloopt in de meeste gevallen zonder symptomen of met milde klachten. In sommige gevallen verloopt het ernstiger en kunnen er complicaties optreden die onbehandeld levensbedreigend kunnen zijn. Er is een vaccin tegen dengue geregistreerd. Op verzoek van het ministerie van VWS adviseert de Gezondheidsraad over een programmatisch vaccinatieaanbod in Caribisch Nederland.

3.2.5 COVID-19-vaccinatie

In 2023 adviseerde de Gezondheidsraad om een jaarlijks vaccinatie-programma tegen COVID-19 op te zetten. In 2024 heeft de raad beoordeeld of er voor dat jaar aanpassingen nodig waren aan het programma. Indien aanpassing van het bestaande programma nodig is, zal de raad ook in 2025 adviseren over COVID-19-vaccinatie.

3.2.6 Bloedonderzoek bij zwangere vrouwen

Bloedonderzoek in het eerste trimester van de zwangerschap is bedoeld om gezondheidsschade bij het kind en/of de moeder te voorkomen.

Dit bevolkingsonderzoek richt zich op infectieziekten (hepatitis B, syfilis, hiv) en bloedgroepantistoffen. Het ministerie van VWS heeft twee vragen gesteld over de screening op bloedgroepantistoffen. De eerste vraag is of de screening op bloedgroepantistoffen bij zwangeren die Rhesus-c-negatief zijn beperkt zou moeten worden tot degenen die al een kind hebben gekregen. De tweede vraag is of het programma ook zou moeten screenen op foetale en neonatale allo-immuuntrombocytopenie.

3.2.7 Evaluatie landelijk bevolkingsonderzoek baarmoederhals-kanker

Het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker bestaat in Nederland sinds halverwege de jaren 90 van de vorige eeuw. Vrouwen tussen de 30 en 60 jaar krijgen om de 5 of 10 jaar een uitnodiging voor het maken van een uitstrijkje. In 2017 is het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker vernieuwd. Sindsdien wordt het uitstrijkje eerst getest op het humaan papillomavirus (HPV). Ook nieuw is dat vrouwen een zelfafnameset kunnen gebruiken. In 2021 heeft de Gezondheidsraad geadviseerd die zelfafnameset standaard mee te sturen met de uitnodiging, om zo de drempel voor deelname te verlagen. In 2025 start de Gezondheidsraad op verzoek van het ministerie van VWS met de evaluatie van het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker. De raad kijkt onder meer naar de inzet van de zelfafnameset, naar screeningsstrategieën nu vrouwen die gevaccineerd zijn tegen HPV het programma instromen en naar medische-technische ontwikkelingen.

3.2.8 13-wekenecho

Vanaf 1 september 2021 krijgen zwangeren in het kader van wetenschappelijk onderzoek een echo aangeboden rond de 13e week van de zwangerschap. Het onderzoek moet uitwijzen of met een 13-wekenecho ernstige afwijkingen opgespoord kunnen worden die veelal niet met het leven verenigbaar zijn. Op verzoek van het ministerie van VWS zal de Gezondheidsraad op basis van de resultaten van het onderzoek adviseren of de 13-wekenecho van overheidswege aangeboden zou moeten worden. Hierbij hanteert de raad de criteria voor verantwoorde screening.

3.2.9 Risicostratificatie bij bevolkingsonderzoek

Voor de huidige bevolkingsonderzoeken naar kanker worden mensen uitgenodigd naar leeftijd en geslacht. Landelijke uniformiteit is daarbij het uitgangspunt. Bij het evalueren van het landelijk bevolkingsonderzoek naar darmkanker, in 2022, kwam de vraag op of het bij bevolkings-onderzoeken mogelijk zou zijn om meer rekening te houden met het risico dat mensen hebben op het krijgen van de ziekte. Dit wordt ook wel risicostratificatie genoemd. Met risicostratificatie kunnen de bevolkings-onderzoeken mogelijk verder verbeterd worden, bijvoorbeeld omdat de nadelen afnemen of de voordelen toenemen. Het ministerie van VWS heeft de Gezondheidsraad gevraagd te adviseren over de mogelijkheden voor de inzet van risicostratificatie bij de bevolkingsonderzoeken naar kanker.

04 voeding

4.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein

De Gezondheidsraad heeft als vaste taak om voor Nederland de Richtlijnen goede voeding te formuleren. Deze worden periodiek bijgesteld op basis van de laatste stand van de wetenschap. De Gezondheidsraad stelt ook normen voor energie en voedingsstoffen vast. Ook van deze voedingsnormen gaat de raad periodiek na of aanpassing nodig is, dan wel of nieuwe normen moeten worden geformuleerd.

Daarnaast adviseert de raad over het gebruik van voedingssupplementen en over actuele thema's op het gebied van voeding, zoals voedsel-keuzelogo's en de eiwittransitie. De raad besteedt daarbij steeds meer aandacht aan de milieu-impact van de voeding en houdt rekening met de maatschappelijke context. De voedingsadviezen zijn gericht op de algemene bevolking en op specifieke groepen, zoals zwangeren, (jonge) kinderen en groepen met specifieke aandoeningen. De Gezondheidsraad betrekt in zijn advisering de voedingsrichtlijnen van andere Europese landen en de voedingsnormen van de *European Food Safety Authority* (EFSA).

Actualisatie Richtlijnen goede voeding

De vaste commissie Voeding van de Gezondheidsraad is in 2023 gestart met de actualisatie van de Richtlijnen goede voeding. De Richtlijnen goede voeding geven aanbevelingen over voedingsmiddelen, dranken en voedingspatronen en gelden voor de algemene bevolking vanaf 2 jaar. Ze zijn gericht op de preventie van chronische ziekten en daarnaast worden ook milieuaspecten meegewogen. De commissie evalueert op basis van de huidige stand van wetenschap of de bestaande Richtlijnen goede voeding gehandhaafd kunnen blijven of moeten worden aangepast. Ook gaat de commissie na of er een wetenschappelijke basis is voor aanvullende (nieuwe) richtlijnen. Milieuaspecten van voedsel wegen steeds sterker mee in de formulering van de richtlijnen, omdat deze invloed hebben op de gezondheid van huidige en toekomstige generaties. De raad inventariseert welke kennis over milieuaspecten voorhanden is en op welke manier deze in de richtlijnen kan worden verwerkt.

Gezonde voeding eerste duizend dagen

Gezonde voeding tijdens de eerste duizend dagen in het leven, gerekend vanaf de conceptie, is van bijzonder belang voor de gezondheid van kinderen op latere leeftijd. Tijdens de zwangerschap en de borstvoeding is het kind afhankelijk van wat de moeder tot zich neemt. Ook als het kind zelfstandig eet, blijft een gezond eetpatroon belangrijk voor de gezonde ontwikkeling van het kind. Op verzoek van het ministerie van VWS adviseert de Gezondheidsraad over voeding in deze levensfasen.

4.2 Adviesonderwerpen 2025

4.2.1 Richtlijnen goede voeding

De laatste versie van de Richtlijnen goede voeding verscheen in 2015. Op basis van de huidige stand van wetenschap gaat de vaste commissie

Voeding na of de bestaande richtlijnen gehandhaafd kunnen blijven of moeten worden aangepast op basis van gezondheidseffecten en milieu-impact. Ook zal de commissie nagaan of er een wetenschappelijke basis is voor nieuwe richtlijnen. De geactualiseerde richtlijnen zullen in delen gepubliceerd worden. De publicatie van een eerste advies wordt verwacht eind 2025. Daarin adviseert de commissie over voedingsbronnen van eiwit: vlees, vis, eieren, zuivel, noten, peulvruchten en plantaardige vervangers van vlees, vis en zuivel. In deze periode worden ook de voedingsnormen voor koolhydraten, vetten en vetzuren geactualiseerd. In de periode na 2025 beoogt de raad te adviseren over de overige richtlijnen en over consumentenaspecten.

4.2.2 Voedingsaanbevelingen voor nul- tot tweejarigen

De Gezondheidsraad start in 2025 met een advies over voedingsaanbevelingen voor nul- tot tweejarigen. Het advies is onderdeel van de reeks Gezonde voeding in de eerste duizend dagen. Eerder verschenen in deze reeks *Voedingsaanbevelingen voor zwangere vrouwen* (2021), *Voedingsnormen voor zwangere vrouwen* (2021) en *Voedingsnormen voor lacterende vrouwen* (2024) en begin 2025 wordt het advies *Voedingsnormen voor vitamines en mineralen voor kinderen* verwacht. Na het advies over voedingsaanbevelingen voor jonge kinderen zal de Gezondheidsraad werken aan het laatste deel van de reeks: *Voedingsaanbevelingen voor vrouwen die borstvoeding geven*.

4.2.3 Vitamine K-suppletie bij zuigelingen

Pasgeborenen krijgen oraal vitamine K toegediend om te voorkomen dat zij vanwege een tekort aan deze stof ernstige (hersen)bloedingen krijgen. In 2017 adviseerde de Gezondheidsraad een eenmalige intramusculaire toediening (met orale toediening als alternatief bij weigering van injectie) voor een betere bescherming van kinderen met een verstoorde vetopname die een hoger risico lopen op bloedingen door vitamine K-deficiëntie. De staatssecretaris van VWS heeft de Tweede Kamer in juni 2021 laten weten over te gaan op intramusculaire toediening, maar de uitvoering van het nieuwe toedieningsbeleid (prikken) blijkt op dit moment onhaalbaar. De staatssecretaris ziet de verloskundigen als noodzakelijke partij voor de uitvoering en de Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV) heeft begin 2024 laten weten de intramusculaire toediening van vitamine K niet meer te steunen. Daarom is de Gezondheidsraad gevraagd het advies uit 2017 te actualiseren en opnieuw te bezien wat de beste toedieningsvorm zou zijn.

05 leefomgeving

5.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein

De omgeving waarin mensen opgroeien, wonen en werken, is van invloed op hun gezondheid. De Gezondheidsraad adviseert over de ontwikkelingen in de wetenschap en beoordeelt of blootstelling aan bepaalde milieufactoren en omgevingsfactoren schadelijk is voor de gezondheid. Dat betreft onder meer luchtverontreiniging, (elektromagnetische) straling, geluid en chemische stoffen. De raad besteedt daarbij ook aandacht aan de gezondheidsverschillen die kunnen optreden doordat de mate van blootstelling aan milieufactoren niet gelijk verdeeld is over de bevolking. Ook kansen voor een gezondere leefomgeving, bijvoorbeeld door ruimtelijke inrichting, komen aan bod.
Klimaatverandering en de ontwikkeling van nieuwe technologieën en producten hebben grote invloed op de milieublootstelling. Dergelijke ontwikkelingen kunnen aanleiding zijn voor advisering. De adviezen gaan veelal over effecten van specifieke milieufactoren, maar kunnen ook meer overkoepelend van aard zijn (bijvoorbeeld de omgang met risico's) of ingaan op bepaalde beleidsprogramma's. Leefomgevingsvraagstukken zijn bij uitstek multidisciplinaire vraagstukken waarbij expertise nodig is vanuit de milieukunde, toxicologie, epidemiologie, geneeskunde, gedragswetenschappen, ethiek en recht. Waar nodig wordt samenwerking gezocht met andere adviesorganen, zoals de commissie genetische modificatie (COGEM) en de Wetenschappelijke Klimaatraad.

De vaste commissie Signalering gezondheid en milieu houdt de vinger aan de pols en agendeert prioritaire thema's. Bij de keuze voor onderwerpen wordt onder meer beoordeeld hoe sterk de wetenschappelijke aanwijzingen zijn voor effecten op de gezondheid en of er handelingsperspectieven zijn voor gezondheidswinst.

5.2 Adviesonderwerpen 2025

5.2.1 Klimaatverandering en gezondheid

Klimaatverandering zal in toenemende mate gevolgen hebben voor de volksgezondheid, ook in Nederland. Bij gezondheidseffecten valt te denken aan meer hittestress, meer gezondheidsproblemen door een toename van schimmels en bacteriën, meer infectieziekten die voorheen niet of nauwelijks in Nederland voorkwamen, meer allergieën als hooikoorts door een langer bloeiseizoen en nieuwe plantensoorten en meer huidkanker door toenemende blootstelling aan UV-straling.
De Gezondheidsraad werkt samen met de Wetenschappelijke Klimaatraad aan een advies gericht op het voorkomen en beperken van de ongunstige gezondheidseffecten van klimaatverandering in Nederland.

5.2.2 Gebruik desinfectantia – vervolgadvies

Tijdens de COVID-19-pandemie is het gebruik van desinfectantia in de publieke ruimte sterk toegenomen. Enkele jaren terug heeft de Gezondheidsraad gepleit voor zorgvuldig gebruik van deze antimicrobiële middelen, vooral in verband met het ontstaan van resistentie tegen deze

middelen en tegen antibiotica. De raad werkt in 2025 aan een ongevraagd vervolgadvies. Hierin zal de raad onder meer ingaan op zorgvuldig gebruik van desinfectantia ten tijde van een pandemie. Wat zijn bijvoorbeeld voor- en nadelen van de inzet van desinfectantia in de publieke ruimte tijdens een pandemie en in hoeverre is er een risico op het ontstaan van resistentie tegen middelen op basis van alcoholen die tijdens een pandemie veel worden gebruikt?

5.2.3 Veehouderijen en omwonenden

De Gezondheidsraad heeft voor het laatst in 2018 geadviseerd over de gezondheidsrisico's van omwonenden van veehouderijen. De raad concludeerde dat mensen die in de buurt van veehouderijen wonen vaker luchtwegproblemen hebben, met name rond geitenhouderijen, maar dat de oorzaak daarvan niet duidelijk is en meer onderzoek vraagt.
Er is sindsdien nieuw onderzoek uitgevoerd door het RIVM in samenwerking met de Universiteit Utrecht en Wageningen University & Research, onder meer naar de oorzaak van de verhoogde kans op longontsteking bij omwonenden van geitenhouderijen. Het eindrapport wordt eind 2024 of begin 2025 verwacht. Op verzoek van het ministerie van VWS zal de Gezondheidsraad in 2025 werken aan een actualisering van het advies uit 2018 en daarin de resultaten van het onderzoek van het RIVM meewegen.

5.2.4 Beleving van milieugezondheidsrisico's

Het kabinetsbeleid is gericht op het realiseren van een schone, gezonde en veilige leefomgeving. Daarbij is het van belang dat, in lijn met de *Zero Pollution Ambition* van de Europese Commissie, vervuilingsniveaus van lucht, water en bodem worden teruggebracht tot niveaus die niet langer schadelijk zijn voor de volksgezondheid. En in 2023 heeft het kabinet afgesproken dat de bescherming van de gezondheid van omwonenden tegen schadelijke industriële emissies beter moet. Het streven naar een gezonde leefomgeving roept de vraag op 'wat is gezond genoeg?'.
Op verzoek van het ministerie van IenW zal de Gezondheidsraad zich buigen over deze vraag en daarin zowel kijken naar objectieve maatstaven (maatschappelijke kosten en baten) als naar de perceptie en de aanvaardbaarheid van gezondheidsrisico's onder inwoners.
Het ministerie wil dit gebruiken om gezondheid een volwaardige plek te geven in beleid.

06 arbeids-omstandigheden

6.1 Activiteiten binnen dit adviesdomein

De raad adviseert over omstandigheden en factoren die van invloed kunnen zijn op de gezondheid van werknemers. Een vaste taak van de raad is advisering over de schadelijke stoffen waaraan mensen tijdens hun werk kunnen worden blootgesteld. De raad doet voorstellen om stoffen in te delen in specifieke gevarencategorieën en doet aanbevelingen voor gezondheidskundige advieswaarden.
Voor beroepsmatige blootstelling aan schadelijke stoffen geldt internationale regelgeving. Daar waar geen internationale regelgeving geldt, onderzoekt de Gezondheidsraad de mogelijkheden om samen te werken met wetenschappelijke adviesorganen in het buitenland.
Daarnaast adviseert de raad over vaccinatie van werknemers tegen infectieziekten.

Gezondheidskundige advieswaarden
Op verzoek van het ministerie van SZW voert de vaste commissie Gezondheid en beroepsmatige blootstelling aan stoffen (GBBS) op grond van beschikbare wetenschappelijke kennis toxicologische evaluaties uit van stoffen die op de werkplek worden gebruikt. Het doel van deze evaluaties is een aanbeveling te doen voor een gezondheidskundige advieswaarde, die wordt gebruikt als basis voor het vaststellen van een wettelijke grenswaarde op de werkplek.

Classificatievoorstellen
De vaste commissie GBBS kent twee vaste subcommissies: de subcommissie Classificatie carcinogene stoffen en de subcommissie Classificatie reproductietoxische stoffen. Deze subcommissies beoordelen op verzoek van het ministerie van SZW de specifieke toxische eigenschappen van stoffen die op de werkplek worden gebruikt: kankerverwekkend, mutageen in geslachtscellen of reproductietoxisch (in staat de vruchtbaarheid aan te tasten of schade bij het nageslacht te veroorzaken). Op basis van de beschikbare wetenschappelijke kennis doen de commissies een voorstel voor indeling in gevarencategorieën die zijn afgeleid van het Europese classificatiesysteem.

Internationale afstemming en samenwerking
Voor de beoordeling van stoffen werkt de Gezondheidsraad waar mogelijk samen met de Noord-Europese *Nordic Expert Group* (NEG), het Amerikaanse *National Institute of Occupational Safety and Health* (NIOSH) of het *Agence National de Sécurité Sanitaire, de l'Alimentation, de l'Environnement et du Travail* (ANSES). Verder houdt de raad contact met de *Senatskommission zur Prüfung gesundheitsschädlicher Arbeitsstoffe van de Deutsche Forschungsgemeinschaft* (DFG). Daarnaast becommentarieert de Gezondheidsraad conceptadviezen die door het *Risk Assessment Committee (RAC)* van de *European Chemicals Agency* (ECHA) in het kader van de REACH-regelgeving worden voorgelegd aan derden en waarover de raad eerder advies heeft uitgebracht.

De Gezondheidsraad streeft naar een uniforme aanpak binnen Europa voor het afleiden van gezondheidskundige advieswaarden

Signaleren van ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en arbeidsomstandigheden
Naast risico's van blootstelling aan stoffen op de werkplek zijn er andere arbeidsomstandigheden die de gezondheid van werknemers kunnen schaden. De Gezondheidsraad volgt de stand van wetenschap op dit gebied. Indien er onderwerpen spelen die onder de aandacht gebracht moeten worden van regering en parlement, brengt de raad daar gevraagd of op eigen initiatief advies over uit.

Vaccinatie werknemers
Binnen dit adviesdomein adviseert de raad ook over vaccinatie van werknemers tegen infectieziekten. Op verzoek van het ministerie van SZW betrekt de Gezondheidsraad bij de advisering over vaccinaties (zie hoofdstuk 2) ook het perspectief van de werknemer. De vaste subcommissie Vaccinatie werknemers doet dit aan de hand van een beoordelingskader waarmee werkgevers kunnen nagaan wanneer vaccinatie van werknemers is aan te raden ter bescherming van die werknemers zelf of ter bescherming van derden.

6.2 Adviesonderwerpen in 2025

6.2.1 Gezondheidskundige advieswaarden voor (hard)houtstof

In 2025 werkt de Gezondheidsraad, in samenwerking met de *Nordic Expert Group* (NEG), aan een advies over gezondheidskunde advieswaarden voor beroepsmatige blootstelling aan (hard)houtstof. Houtstof ontstaat als hout machinaal wordt gezaagd of bewerkt. Vooral in de houtproductenindustrie, de meubelindustrie, in de bouw en de bosbouw worden werknemers kunnen werknemers worden blootgesteld aan (hard)houtstof. De *International Agency for Research on Cancer* (IARC) heeft hardhoutstof geclassificeerd als kankerverwekkend voor de mens. Werkzaamheden waarbij men wordt blootgesteld aan stof van hardhout staan op de SZW-lijst van kankerverwekkende stoffen en processen. Er bestaat al geruime tijd een wettelijke grenswaarde voor hardhoutstof. Inmiddels zijn er veel nieuwe wetenschappelijke gegevens beschikbaar.

6.2.2 Gezondheidskundige advieswaarden voor ultrafijnstof

Ultrafijnstof is een mengsel van extreem kleine deeltjes (kleiner dan 0,1 micrometer) dat vrijkomt bij allerlei verbrandingsprocessen. Deze deeltjes zijn zo klein dat ze na inademing diep in de longen terechtkomen. Er zijn steeds meer aanwijzingen dat langdurige blootstelling aan ultrafijnstof een negatieve invloed heeft op de gezondheid, met name op de luchtwegen, hart en bloedvaten en de ontwikkeling en groei van de foetus. In 2021 heeft de Gezondheidsraad een advies uitgebracht over blootstelling van

de algemene bevolking aan ultrafijnstof. In 2025 werkt de Gezondheidsraad aan een advies over beroepsmatige blootstelling aan ultrafijnstof. De commissie GBBS gaat na of er een gezondheidskundige advieswaarde is af te leiden.

6.2.3 Classificatie en gezondheidskundige advieswaarden vliegtuigmotorenemissie

Vliegtuigmotoren stoten verschillende gassen en deeltjes uit afkomstig van de verbranding van vliegtuigbrandstof en andere vloeistoffen die nodig zijn om de motor te laten draaien (smeermiddelen bijvoorbeeld). Mensen die werken in de luchtvaart kunnen tijdens hun werk worden blootgesteld aan deze uitstoot (emissie). Er zijn aanwijzingen dat dat schadelijk is voor de gezondheid. In 2025 zal de subcommissie Classificatie carcinogene stoffen de kankerverwekkende eigenschappen van vliegtuigmotorenemissie beoordelen. De commissie GBBS zal vervolgens nagaan of er een gezondheidskundige advieswaarde is af te leiden voor beroepsmatige blootstelling aan vliegtuigmotorenemissie.

6.2.4 Gezondheidskundige advieswaarden voor minerale oliën en metaalbewerkingsvloeistoffen

Minerale oliën worden vaak toegepast als smeermiddel, bijvoorbeeld in de metaalbewerking. Tijdens het werken met machines waarbij minerale oliën als smeermiddel worden gebruikt kunnen deeltjes en nevels vrijkomen. Inademing daarvan kan schadelijke effecten hebben op de gezondheid. In 2011 heeft de Gezondheidsraad een advies uitgebracht over gezondheidskundige advieswaarden voor beroepsmatige blootstelling aan minerale oliën en metaalbewerkingsvloeistoffen. In 2025 werkt de commissie GBBS aan een actualisatie van dat advies.

6.2.5 Classificatie van ethyleenglycol

Ethyleenglycol kent uiteenlopende toepassingen. Het wordt bijvoorbeeld gebruikt bij de productie van polyester vezels en kunsthars. Het wordt ook gebruikt als koelvloeistof en als anti-vriesmiddel. Mensen die met de stof werken kunnen door inademing van nevels en dampen, maar bijvoorbeeld ook via de huid, worden blootgesteld aan ethyleenglycol. In 2025 beoordeelt de subcommissie Classificatie reproductietoxische stoffen of ethyleenglycol eigenschappen heeft om de vruchtbaarheid en de ontwikkeling van het nageslacht te schaden.

6.2.6 Vaccinaties van werknemers tegen leptospirose

Leptospirose is een verzamelnaam voor ziektebeelden, waaronder de ziekte van Weil. De ziekte wordt overgedragen van dier op mens. Oppervlaktewater dat besmet is door rattenurine is de grootste risicobron voor de mens. De ziekte komt over de hele wereld voor. In Nederland is het zeldzaam. Er is een vaccin beschikbaar tegen leptospirose dat recent is goedgekeurd voor de Nederlandse markt. De Gezondheidsraad zal in 2025 beoordelen of vaccinatie van werknemers tegen leptospirose is aangewezen. Dat zou dan zijn ter bescherming van de werknemers zelf.

Omdat leptospirose slechts zelden wordt overdragen van mens op mens, is vaccinatie ter bescherming van derden hoogstwaarschijnlijk niet aan de orde.

6.2.7 Vaccinaties van werknemers tegen HPV

HPV-infecties komen vaak voor: ongeveer 80% van bevolking maakt ooit een infectie door. In de meeste gevallen gaat de infectie vanzelf over en verloopt de infectie zonder symptomen maar soms leidt een infectie tot kanker. HPV (humaan papillomavirus) wordt overdragen door seksueel contact en is zeer besmettelijk. Vaccinatie tegen HPV is opgenomen in het Rijksvaccinatieprogramma. Alle kinderen krijgen vaccinatie aangeboden in het jaar dat ze 10 worden. In 2025 beoordeelt de Gezondheidsraad of HPV-vaccinatie aangeboden zou moeten worden aan werknemers, bijvoorbeeld sekswerkers.

07 leefstijl en gezondheidsgedrag

7.1. Activiteiten binnen dit adviesdomein

Problemen in de lichamelijke en mentale gezondheid en de daarmee gepaard gaande zorgkosten hangen in belangrijke mate samen met leefstijl en gedrag. Voorbeelden daarvan zijn de gezondheidsproblemen gerelateerd aan roken, het gebruik van alcohol en drugs, een ongezond voedingspatroon, onvoldoende lichaamsbeweging en veel online zijn (sociale media, gamen). Gezondheidsgedrag wordt bepaald door een veelheid aan factoren. Deze kunnen liggen op individueel niveau, maar ook in de sociale omgeving, de fysieke leefomgeving, de politieke of economische situatie en beleid en regelgeving. Zo spelen stressfactoren, mentale veerkracht en sociale netwerken een belangrijke rol, maar bijvoorbeeld ook de obesogene leefomgeving (die stimuleert om veel te eten en weinig te bewegen), de sociaaleconomische context en de toegang tot zorg. In de samenleving worden grote verschillen in gezondheid waargenomen, die deels veroorzaakt worden door verschillen in deze factoren. Het in kaart brengen van determinanten van leefstijl en gedrag in hun onderlinge samenhang kan belangrijke aanknopingspunten opleveren voor gezondheidsbeleid. Dit raakt ook aan ethische en juridische vraagstukken rondom de rol van beleid en de eigen verantwoordelijkheid van de burger. De Gezondheidsraad wil zich de komende tijd gevraagd en ongevraagd richten op deze complexe vraagstukken. Hiertoe vindt samenwerking plaats tussen de aanwezige expertisegebieden van medewerkers en raadsleden, zo nodig versterkt met additionele deskundigen. Het doel is om een goede gezondheid voor iedereen beter bereikbaar te maken.

7.2 Adviesonderwerpen in 2025

7.2.1 Alcoholconsumptie en gezondheid in brede zin

De Gezondheidsraad heeft in het verleden meerdere adviezen uitgebracht waarin het onderwerp alcohol aan bod is gekomen: een advies voor de algemene bevolking (*Richtlijnen goede voeding 2015*), en adviezen specifiek voor jongeren (2018) en vrouwen die zwanger willen worden, zwanger zijn of borstvoeding geven (2021). Alcoholconsumptie heeft invloed op de fysieke en mentale gezondheid, maar heeft ook bredere gevolgen voor meer sociale en maatschappelijke aspecten van gezondheid. Zo kan overmatige alcoholconsumptie het risico op ongevallen en ongewenst gedrag (geweld) verhogen. Ook kan alcoholconsumptie gevolgen hebben voor de psychosociale gezondheid en het maatschappelijk functioneren. In de eerdere adviezen van de Gezondheidsraad over alcohol zijn dergelijke effecten niet expliciet aan bod geweest. Op verzoek van het ministerie van VWS zal de Gezondheidsraad in 2025 werken aan een advies over alcoholconsumptie en de gevolgen daarvan voor de gezondheid in brede zin. Hierbij wordt ook gekeken naar de alcoholrichtlijn uit de *Richtlijnen goede voeding 2015* en wordt deze mogelijk geactualiseerd.

De Gezondheidsraad, ingesteld in 1902, is een adviesorgaan met als taak de regering en het parlement ‘voor te lichten over de stand der wetenschap ten aanzien van vraagstukken op het gebied van de volksgezondheid en het gezondheids(zorg)onderzoek’ (art. 22 Gezondheidswet).
De Gezondheidsraad ontvangt de meeste adviesvragen van de bewindslieden van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Infrastructuur en Waterstaat; Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. De raad kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen, en ontwikkelingen of trends signaleren die van belang zijn voor het overheidsbeleid.
De adviezen van de Gezondheidsraad zijn openbaar en worden als regel opgesteld door multidisciplinaire commissies van – op persoonlijke titel benoemde – Nederlandse en soms buitenlandse deskundigen.

U kunt dit document downloaden van www.gezondheidsraad.nl.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:
Gezondheidsraad. Werkprogramma 2025 Gezondheidsraad.
Den Haag: Gezondheidsraad 2024.

Auteursrecht voorbehouden